

Kyse on kahden leirin valtakamppailusta

Politiikkaa käsitteleviä metaforia Sanna Ukkolan kolumneissa

Roosa Ahvenranta

Kandidaatintutkielma

Humanististen tieteiden kandidaatin tutkinto, suomen kieli ja suomalais-ugrilainen

kielentutkimus

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2024

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck –järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Humanististen tieteiden kandidaatti, suomen kieli

Roosa Ahvenranta

Kyse on kahden leirin valtakamppailusta – Poliittikkaa käsitteleviä metaforia Sanna Ukkolan kolumneissa

Sivumäärät: 21

Tarkastelen tässä kandidaatin tutkielmassa sitä, millaisia poliittikka käsitteleviä metaforia valitsemassani aineistossa esiintyy, millä tavoin ja minkä tyyppisillä metaforilla politiikan aiheita ja ilmiöitä kuvataan sekä millaisia kohde- ja lähdealueita näillä metaforilla on. Tutkielman aineistona käytän Sanna Ukkolan *Iltalehdessä* vuoden 2023 aikana julkaistuja kolumneja. Tarkoitukseni on tutkia pääasiassa uusia ja luovia politiikan metaforia ja tämän perusteella olen valinnut aineistosta tarkasteluun 15 eri metaforaa.

Tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä toimii kognitiivinen metaforateoria. Kognitiivisen metaforateorian keskeinen ajatus on, että metaforat ovat tärkeä osa ihmisen ajattelua ja toimintaa. Teorian mukaan metaforat eivät ole vain yksittäisiä sanoja tai lauseita, vaan muodostavat laajoja kokonaisuuksia, joita kutsutaan käsittemetaforiksi. Tärkeimmät lähdeoteokset ovat George Lakoffin ja Mark Johnsonin *Metaphors We Live By* (1980) sekä Zoltán Kövecsesin *Metaphor, A Practical Introduction* (2010). Käsittelem metaforia metaforien kolmijaon mukaisesti suuntametaforien, strukturaalisten metaforien ja ontologisten metaforien perusteella. Hyödynnän tutkielmassa laadullisia tutkimusmenetelmiä.

Hypoteesini tutkielman suhteen olivat, että politiikan aiheita kuvattaisiin kilpailuna ja sotana sekä että metaforista heijastuvat kirjoittajan omat mielipiteet. Odotukseni vastasivat tutkimustuloksia ja tärkeimmät huomioni tutkimustuloksista ovatkin politiikan kuvaaminen sotana ja kilpailuna sekä alaspäin suuntautuvien suuntametaforien käyttö.

Avainsanat: metaforat, kognitiivinen metaforateoria, kolumnit, politiikan kieli

Sisällys

1	Johdanto	4
1.1	Tutkielman tausta, tutkimuskysymykset ja teoreettinen viitekehys	4
1.2	Aineisto ja aiempi tutkimus	5
1.3	Hypoteesit, tutkimusmenetelmä ja tutkielman rakenne	5
2	Kognitiivinen metaforateoria, käsittemetafora ja metaforatyypit	7
3	Politiikkaa käsitteleviä metaforia Sanna Ukkolan kolumneissa	9
3.1	Suuntametaforat	9
3.2	Ontologiset metaforat	11
3.3	Strukturaaliset metaforat	14
4	Päätelmät ja lopuksi	17
	Lähteet	19

1 Johdanto

1.1 Tutkielman tausta, tutkimuskysymykset ja teoreettinen viitekehys

Tässä kandidaatintutkielmassa tutkin Sanna Ukkolan *Iltalehdessä* julkaistuissa kolumneissa esiintyviä politiikkaa käsitteleviä metaforia. Sen lisäksi, että olen rajannut metaforien tutkimisen politiikkaa käsitteleviin metaforiin, olen suureksi osaksi myös pyrkinyt valitsemaan sellaisia uusia metaforia, jotka eivät ole kieleen vakiintuneita. Käsitellen kuitenkin myös muutamia kieleen vakiintuneita metaforia, joiden olen katsonut olevan oleellisia ilmauksia liittyen politiikkaan. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- 1) Millaisia politiikkaa käsitteleviä metaforia aineistossa esiintyy?
- 2) Mitä metaforatyyppejä aineistossa esiintyy?
- 3) Millaisia kohde- ja lähdealueita metaforissa esiintyy?
- 4) Millaisia politiikan ilmiöitä metaforat kuvaavat?

Kolumni tarjoa kirjoittajalle mahdollisuuden ilmaista henkilökohtaisia näkemyksiään ja mielipiteitään. Se eroaa esimerkiksi uutisista siten, että se antaa tilaa kirjoittajan subjektiiviselle näkökulmalle ja tulkinnalle. Kolumni pyrkii herättämään lukijassa ajatuksia ja tunteita. Kolumni on tyyliltään vapaa, mikä mahdollistaa sen, että kirjoittaja voi käyttää halutessaan hyvin asiallista kieltä tai toisaalta vapaampaa ja kepeämpää kieltä. (Juttutyypit. *Kolumni*.) Ukkolan kolumneissa tyyli on selkeästi vapaampaa verrattuna esimerkiksi uutistekstiin. Vapaampi tyyli näkyyn Ukkolan kolumneissa muun muassa juuri metaforien käytössä.

Tutkimukseni teoreettisena viitekehysenä toimii kognitiivinen metaforateoria. Tärkeimmät lähdeoteokset ovat George Lakoffin ja Mark Johnsonin *Metaphors We Live By* (1980) sekä Zoltán Kövecsesin *Metaphor, A Practical Introduction* (2010). Kognitiivisen metaforateorian keskeinen ajatus on, että metaforat ovat tärkeä osa ihmisen ajattelua ja toimintaa. Teorian mukaan metaforat eivät ole vain yksittäisiä sanoja tai lauseita, vaan muodostavat laajoja kokonaisuuksia, joita kutsutaan käsittemetaforiksi. Käsittemetaforan lisäksi muita tärkeitä käsitteitä tässä tutkielmassa ovat muun muassa kohde- ja lähdealue. Käsittemetaforassa kohdealue on osa, johon viitataan ja lähdealue se osa, jolla kohdealueeseen viitataan.

Esimerkiksi metaforassa AIKA ON RAHAA kohdealue on AIKA ja sitä kuvataan toisen käsitteen eli lähdealueen (RAHAN) avulla.

1.2 Aineisto ja aiempi tutkimus

Tutkielman aineistoksi olen valinnut 15 politiikkaa käsittelevää metaforaa Sanna Ukkolan Iltalehdessä julkaistuista kolumneista. Kolumnit ovat ilmestyneet Iltalehdessä vuoden 2023 aikana. Tarkasteltavat metaforat olen valinnut sen perusteella käsittelevätkö ne politiikan aiheita ja onko niissä käytetty uusia ja luovia kielikuvia, jollaisia tässä tutkielmassa haluan pääasiassa käsitellä. Vuoden 2023 julkaistuissa kolumneissa Ukkola nostaa politiikan aiheista esille muun muassa Orpon hallituksen, Naton sekä eduskuntavaalit. Näitä teemoja myös kuvataan paljon metaforisten ilmausten avulla.

Journalistisissa teksteissä esiintyvistä politiikan metaforista on tehty aiempaa tutkimusta. Esimerkiksi Eliisa Vainikka (2020) tutkimuksessaan: *Kilpailukykyloikasta ruutitynnynriin: Metaforat ja affektiivisuus poliittisen kriisin journalismissa*. Poliitiikan metaforia on tutkinut myös Tuomas Forsberg (2020) *Sodassa koronavirusta vastaan? Covid-19 ja metaforien pandemia*. Vaikka aiempaa tutkimusta aiheeseen liittyen on tehty, koen valitsemani aiheen merkitykselliseksi ja hyödylliseksi tutkia lisää. Mielestäni on tärkeää tutkia sitä, millä tavalla politiikasta kirjoitetaan ja minkälaisia merkityksiä ja mielipiteitä politiikkaa kuvaavat metaforat sisältävät.

1.3 Hypoteesit, tutkimusmenetelmä ja tutkielman rakenne

Mielestäni tässä tutkielmassa kiinnostavaa on se, millaisia metaforatyyppejä politiikkaa käsittelevissä aiheissa käytetään. Ensimmäinen hypoteesini on, politiikkaa kuvaavissa metaforissa esiintyy laajasti ajatus siitä, että politiikka on jonkinlaista kilpailua tai sodankäyntiä. Koska politiikassa keskeistä on hallitus-oppositio-asetelma, luulen, että sen vuoksi voisi olla helpompaa kertoa politiikan tapahtumista ikään kuin kilpailuna tai sotana, joissa yleensä on kaksi osapuolta. Lisäksi monet politiikan aiheet ovat hyvin abstrakteja, ja näin ollen konkreettisen kilpailun tai sodan termistön avulla näiden aiheiden kuvaaminen voisi olla helpompaa.

Sanna Ukkola on tunnettu kärkkäistä kirjoituksistaan sekä mielipiteidensä esittämisestä. Mielenkiintoista tässä tutkielmassa aineiston näkökulmasta onkin selvittää, kuinka tämä seikka näkyy hänen käyttämässään metaforissa. Toinen hypoteesini on, että tarkasteltavissa metaforista heijastuu Ukkolan omat mielipiteet. Yleisesti ottaen kolumneissa kirjoittaja tuo esille omia mielipiteitään ja oletan, että nämä kirjoittajan mielipiteet heijastuvat myös metaforiin. Tämä voi mahdollisesti olla myös retorinen keino vakuuttaa lukijaa.

Tutkielma on luonteeltaan laadullinen ja hyödynnän tutkielmassa laadullisia tutkimusmenetelmiä. Valitsen kolumneista metaforia, jotka vastaavat asettamiani kriteereitä: politiikan aiheet, uutuus ja luovuus. Sitten tarkastelen ja analysoin näitä esimerkkejä ottaen huomioon metaforien kontekstin.

Tutkielman toisessa luvussa tarkastelen tarkemmin Lakoffin ja Johnsonin kehittämää kognitiivista metaforateoriaa sekä käsittemetaphora ja kohde- ja lähdealueen käsitteitä. Kolmas luku koostuu aineiston analyysistä, jossa metaforat luokitellaan metaforatyypeittäin strukturaalisiin, ontologisiin sekä orientoiviin metaforiin. Neljännessä luvussa esitellään tutkielman löydökset ja päätelmät.

2 Kognitiivinen metaforateoria, käsittemetafora ja metaforatyypit

Tutkielmani teoreettisena taustana käytän George Lakoffin sekä Mark Johnsonin kehittämää kognitiivista metaforateoriaa. Monet ihmiset saattavat pitää metaforia vain runoudessa esiintyvänä kielikuvina tai retorisisina keinoina ja ajatella niiden olevan enemmän epätavallista kuin tavallista kielenkäyttöä. Kognitiivisessa metaforateoriassa metaforat nähdään kuitenkin paljon laajemmassa merkityksessä. Tämä teoria perustuu ajatukseen, että metaforat ovat merkittävä osa ajatteluumme sekä käsitteiden muodostamista. (Lakoff & Johnson 1980, 3–6.)

Kognitiivisen metaforateoriassa metaforia ei nähdä niinkään yksittäisinä ilmauksia, vaan puhutaan laajemmista käsittemetaforista. Kognitiivisen kielitieteen näkökulmasta metafora määritellään niin, että yksi käsitteellinen alue ymmärretään toisen käsitteelliseen alueen termien avulla (Kövecses 2010, 4) Esimerkkejä tällaisista käsittemetaforista ovat muun muassa IDEAT OVAT KASVEJA, TEORIAT OVAT RAKENNUKSIA sekä RAKKAUS ON SOTA (Lakoff & Johnson 1980, 46–49).

Muun muassa (löytyisikö Kövecsesin teoksesta?) tuovat esille käsittemetaforaan liittyvät olennaisesti termit kohde- ja lähdealue. Käsittemetaforassa kohdealue on osa, johon viitataan ja lähdealue se osa, jolla kohdealueeseen viitataan. Esimerkiksi käsittemetaforassa AIKA ON RAHAA, aika on kohdealue ja raha puolestaan lähdealue. Usein kohdealueet ovat abstrakteja käsitteellisiä alueita, lähdealueet taas konkreettisia.

Lakoffin ja Johnsonin (1980, 14, 25, 61) kognitiivisessa metaforateoriassa käsittemetaforat jaetaan kolmeen eri metaforatyypin: suuntametaforiin, strukturaalisiin metaforiin ja ontologisiin metaforiin. Suuntametaforat ovat spatiaalisesti järjestäytyneitä ja näiden metaforien suuntautumista kuvataan muun muassa vastaparien *ylös–alas*, *sisään– ulos* ja *edessä–takana* avulla (Lakoff & Johnson 1980, 14). Esimerkiksi vastapari *ylös–alas* voi kuvata sitä, että ILO ON YLHÄÄLLÄ ja SURU ON ALHAALLA. Tätä käsittemetaforaa sovelletaan muun muassa ilmauksessa *minulla on mieli maassa*.

Strukturaalisessa metaforassa lähdealue tarjoaa laajasti tietoa kohdealueesta. Esimerkkinä strukturaalisesta metaforasta Lakoff ja Johnson mainitsevat muun muassa käsittemetaforan AIKA ON RAHAA. Tässä metaforassa aikaa kuvataan ikään kuin se olisi rahaa, jota voi

tuhlata, kuluttaa ja säästää: *tuhlaat aikaani, olen kuluttanut tähän liikaa aikaa, tämä laite säästää sinulta tunteja*. Osa struktuuraisista metaforista on hyvin sidonnaisia kulttuuriin ja tästä hyvänä esimerkkinä toimii juuri äsken mainittu metafora AIKA ON RAHAA.

Länsimaalaisessa kulttuurissa aika on rajallinen resurssi. (Lakoff & Johnson 1980, 7–9.)

Ontologinen metafora kuvaa abstraktia kohdealuetta, jonakin konkreettisena, fyysisenä objektina tai esineenä. Ontologisten metaforien avulla pyritään usein kuvaamaan esimerkiksi tunteita tai ajatuksia. Esimerkiksi metafora MIELI ON KONE, kuvaa abstraktia käsitettä mieltä niin kuin se olisi kone: *olen vähän ruosteessa tänään*. (Lakoff & Johnson 1980, 25–28.)

Lakoffin ja Johnsonin teorian mukaan ontologiset metaforat voidaan jakaa edelleen säiliömetaforiin ja personifikaatioon. Ehkä ilmeisin ontologinen metafora on personifikaatio, jossa elotonta objektia kuvataan kuin se olisi ihminen, esimerkiksi ilmaus: *elämä on pettänyt minut*. (Lakoff & Johnson 1980, 33–34.)

Lakoff & Johnson tuovat esille myös metonymian käsitteen. Metonymian keskeinen ajatus on, että yhteen kokonaisuuteen viitataan toisella, siihen liittyvällä, kokonaisuudella, esimerkiksi: *The Times ei ole saapunut lehdistökongressiin vielä (=the Timesin toimittaja)*. (Lakoff & Johnson 1980, 35–40.)

3 Politiikkaa käsitteleviä metaforia Sanna Ukkolan kolumneissa

Tässä käsittelykappaleessa analysoin valitsemiani metaforia, jotka olen järjestänyt omiksi kappaleikseen Lakoffin ja Johnsonin esittämän metaforisten ilmausten kolmijaon mukaisesti. Tämä kolmijako ei ole kuitenkaan täysin aukoton. Osassa metaforista on piirteitä useammasta eri metaforatyypistä. Tämän vuoksi käsitelen joitain metaforia samassa kappaleessa kahden eri metaforatyypin näkökulmasta.

3.1 Suuntametaforat

Moni aineistossa esiintyvistä suuntametaforista perustuu muun muassa Lakoffin ja Johnsonin (1980, 14) esittämään ajatukseen siitä, että suru on alhaalla ja ilo ylhäällä. Koska politiikassa usein tavoitellaan kansan suosiota sekä menestymistä, aihepiiriin liittyvät suuntametaforat ilmaisevatkin usein nimenomaan sitä, että politiikassa menestymisen kuvataan olevan ylhäällä sen ollessa positiivinen asia. Puolestaan taas menestyksen heikentyminen, kannatuksen vähentyminen sekä erilaisiin kriiseihin tai kohuihin joutuminen kuvataan metaforien avulla olevan alhaalla. Tästä esimerkkinä kieleen vakiintunut metaforinen ilmaus *hallituksen kaatuminen*. Kuten esimerkiksi uutisissa, myös aineistoksi valituissa kolumneissa korostuu se, että negatiivisia asioita tuodaan esille enemmän kuin positiivisia asioita. Tämä seikka näkyy aineistossa suuntametaforien osalta niin, että monet suuntametaforat ovat nimenomaan alaspäin suuntautuneita.

- 1) RKP:n odotetaan **kaatavan hallituksen** syksyllä – edessä valtava sirkus (Iltalehti, 8.8.2023)
- 2) Purra ja Orpo **matkalla kohti rotkoa** (Iltalehti, 6.4.2023)

Esimerkissä 1 hallituksen *kaatamisella* tarkoitetaan sitä, että hallituspuolue RKP toimillaan aiheuttaisi hallituksen eroamisen tehtävästään. Hallituksen kannalta tämä olisi selkeästi kielteinen asia, mikä tukee laajemman käsittemetaforan ajatusta siitä, että kielteiset asiat ovat alhaalla. Oinikki esittää artikkelissaan (1992, 49), että *pystyasennot, yläsijainnit* sekä *kohottaminen* ilmaisevat vertikaalimetaforiikassa usein positiivisia asioita. Lähdealue eli *hallituksen kaataminen* kuvastaa siis sitä, että hallitus joutuu pystyasennosta alas kumolleen ja

näin ollen huonoon, negatiiviseen tilanteeseen. Ihmisen kanoninen asento on pystyssä. Makaava ihminen puolestaan on epäkanonisessa asennossa ja voi olla esimerkiksi loukkaantunut tai sairas. Tämäkin kuvastaa hyvin sitä, kuinka kirjoittaja luo metaforan avulla kuvaa siitä, kuinka hallitus voi todella joutua huonoon tilaan.

Suuntametaforan lisäksi esimerkissä 1 on myös ontologisen metaforan piirteitä, sillä siinä esiintyy metonymiaa. Metaforassa RKP:stä, eli Ruotsalaisesta kansanpuolueesta, puhutaan niin kuin se olisi ihminen. RKP:n kuvataan tekevän agenttiivista toimintaa, tässä tapauksessa kaatamista. Todellisuudessa puolue ei kaada hallitusta, vaan sen tekevät puolueessa toimivat ihmiset eli tässä tapauksessa kansanedustajat. Puhutaan siis instituutiosta, vaikka toimijoina ovat instituutioon kuuluvat ihmiset.

Toisessa esimerkissä Purran ja Orpon kuvataan olevan *matkalla rotkoon*. Myös tässä metaforassa positiiviset asiat ovat ylhäällä ja negatiiviset alhaalla. Kohdealueella tarkoitetaan näiden kahden puoleen puheenjohtajan joutumista vaikeuksiin hallituksen muodostamisessa. Petteri Orpo hallitusneuvottelujen johtajana on vaikeuksissa sen suhteen, mitä puolueita hänen tulisi valita hallitukseen ja millaisia, mahdollisesti kielteisiä, seurauksia näillä valinoilla olisi. Perussuomalaisten puheenjohtajan Riikka Purran ongelma, puolestaan on se, pääseekö hänen puolueensa hallitukseen. Rotkon ajatellaan tyypillisesti olevan hyvin alhaalla ja syvällä maassa ja näin ollen kyseisen metaforan voidaan ajatella tarkoittavan sitä, että puheenjohtajat ovat joutumassa erittäin huonoon tilanteeseen.

Lisäksi tässä esimerkissä on kyse liikemetaforasta: hallituksen muodostamista kuvataan matkana. Purra ja Orpo ovat liikkeessä, matkalla kohti päämäärää, mutta kaikki ei mene odotetulla tavalla. Matka katkeaa katastrofaalisella tavalla Purran ja Orpon suuntautuessa alaspäin kohti rotkoa.

- 3) Häkkänen yritti **nousta presidenttikiitoon**, Orpo **palautti hänet maanpinnalle** (Iltalehti, 16.8.2023)
- 4) Orpo **painuikin perunakuoppaan** (Iltalehti, 11.7.2023)

Esimerkissä 3 presidentinvaaleihin osallistumista kuvataan *kiitoon nousemisena*. Presidentin vaalien kuvataan olevan lentomatka, jonka päämääränä on presidentiksi pääseminen. Presidentti on Suomen valtion päämies ja näin ollen ylhäällä olemista kuvataan jälleen positiivisena asiana: menestymisenä ja johtoasemassa olemisena. Tämän metaforan kohdealueella tarkoitetaan sitä, että Kokoomuksen kansanedustaja ja puolustusministeri Antti Häkkänen oli kertonut julkisuuteen harkitsevansa ehdolle asettumista presidentinvaaleissa.

Esimerkin 3 toisessa metaforassa kerrotaan, että Orpo palauttaa Häkkäsen maanpinnalle. Kohdealueella tarkoitetaan, että Kokoomuksen puheenjohtaja Orpo ei puolla Häkkäsen asettumista kyseisen puolueen presidenttiehdokkaaksi. Lähdealue, *maanpinnalle palauttaminen*, kuvastaa sitä, että Häkkänen on yrittänyt tavoitella menestystä, mutta Orpo on kumonnut yrityksen. Kieleen on vakiintunut myös ajatus siitä, että unelmat ja tavoitteet ovat ylhäällä. Tässä esimerkissä Häkkänen ikään kuin tavoittelee omia unelmiaan tai tavoitteitaan, mutta Orpo ei mahdollisesti halua hänen tekevän niin.

Neljäs metafora *Orpo painuikin perunakuoppaan* kuvaa sitä, kuinka Orpo joutui osaksi johtamansa hallituksen kohtaamaa kriisiä, jossa valtionvarainministeri Riikka Purra yhdistettiin vanhoihin rasistissävytteisiin blogikirjoituksiin. Lähdealueen avulla tätä tilannetta kuvataan *perunakuoppaan painumisella*, eli joutumisella alas. Tämäkin metafora siis pohjautuu käsittemetaforaan ILO ON YLHÄÄLLÄ ja SURU ON ALHAALLA.

Tässä metaforassa on orientoivan metaforan piirteiden lisäksi myös strukturaalisen metaforan piirteitä. Sen lisäksi, että *perunakuoppaan* joutumisella kuvataan alas menemistä, perunakuoppa kuvastaa myös ahtaalle joutumista. Perunakuopan ajatellaan yleisesti olevan ahdas ja pimeä, mahdollisesti ankeakin paikka. Orpon johtaman hallituksen joutuminen rasismikohun keskelle on pääministeri Orpolle vaikea tilanne. Ahtaaseen perunakuoppaan joutumisella kuvataan sitä, kuinka oppositio, mediat ja kansalaiset kritisoivat Orpoa ja vaativat tältä toimia sekä vastauksia tilanteeseen liittyen.

3.2 Ontologiset metaforat

- 5) Mitä mahtoi **liikkua** apulaispormestarin **silinterissä**? (Iltalehti, 28.6.2023)
- 6) Unelmien poliitikko on **tylsä hiiri** (Iltalehti, 19.1.2023)

Viidennessä esimerkissä lähdealue on *silinteri*. Tähän käsitteeseen sisältyy kaksoisnimityksiä. Silinteri on päähine ja päähine edustaa päätä, joka edelleen edustaa ajatuksia. Toisaalta silinterihattu tunnetaan myös muun muassa juhlatilaisuuksien tai korkean yhteiskunnallisen aseman symbolina. Silinterin avulla kirjoittaja pyrkii siis ajatusten lisäksi korostamaan apulaispormestarin korkeaa yhteiskunnallista asemaa. Lisäksi esimerkissä metafora *liikkuminen*. Kieleen on vakiintunut ilmaus, jonka mukaan ajatuksia kuvataan liikkeenä päässä ja se perustuu käsittemetaforaan AJATTELU ON LIIKETTÄ. Näin ollen esimerkissä siis kuvataan silinterin ohella apulaispormestarin ajatuksia käsitteellä *liikkuminen*.

Kuudennessa esimerkissä kohdealue on *unelmien poliitikko*. Tämän abstraktin asian kuvataan lähdealueen avulla olevan *tylsä hiiri*. Kun ihmistä kuvataan eläinmetaforalla *hiireksi*, korostuviksi piirteiksi nousee usein arkuus ja varovaisuus. Hiirten ajatellaan yleensä myös olevan hyvin hiljaisia eläimiä, kuten esimerkiksi sanonnassa *hiirenhiljaa*. Lisäksi esimerkissä alleviivataan sitä, että kyse on nimenomaan *tylsästä hiirestä*. Näin ollen tällä metaforalla halutaan tuoda esille, että *unelmien poliitikko* olisi arka, varovainen ja hiljainen henkilö, jolla ei ole kärkkäitä mielipiteitä tai ainakaan hän ei toisi niitä esille.

7) Turkista on tullut **Troijan hevonen** Naton sisällä (Iltalehti, 23.3.2023)

8) Orpon valittava **ruton ja koleraan** väliltä (Iltalehti, 11.7.2023)

Seitsemännessä esimerkissä kohdealueella tarkoitetaan Turkia ja Turkin presidentti Erdoğan toimintaa Natossa. Lähdealue *Trjoidan hevonen* viittaa kreikkalaisen mytologian salajuoneen, jonka mukaan kreikkalaiset onnistuivat tunkeutumaan piirittämäänsä Troijan kaupunkiin piiloutumalla onton puuhevoson sisään (Wikipedia, Vapaa tietosanakirja: *Troijan puuhevonen*). Varsinaisen puuhevoson lisäksi käsite *Troijan hevonen* on vakiintunut kieleen tarkoittaen yleensä jonkinlaista salajuontaa. Tässä metaforassa Turkin viitataan ikään kuin soluttautuneen Natoon ja siellä ollessaan ajaneen omaa etuaan.

Kahdeksannessa esimerkissä vaikeasti hahmotettavaa asiaa kuvataan konkreettisten sairauksien avulla. *Rutto* ja *kolera* ovat molemmat aikanaan paljon tuhoa aikaan saaneita kulkutauteja ja näin ollen valitseminen näiden kahden taudin väliltä ei varmasti olisi helppoa. Tällä lähdealueella pyritään kuvaamaan kohdealuetta siten, että Orpon on tehtävä vaikea

valinta ja että valittavana on vain kaksi huonoa vaihtoehtoa. Näillä kahdella vaihtoehdolla tarkoitetaan sitä, että hallitus joko kaatuu tai hallitusyhteistyö perussuomalaisten kanssa jatkuu huolimatta puheenjohtaja ja valtionvarain ministeri Riikka Purran vanhojen rasistissävyytteisten nettikommenttien aiheuttamasta kohusta.

- 9) RKP:n odotetaan kaatavan hallituksen syksyllä – **edessä valtava sirkus** (Iltalehti, 8.8.2023)
- 10) **Annika Saarikon keskusta taas on kuin anemiasta kärsivä masennuspotilas: apaattisena ja flegmaattisena se makoilee sängyn pohjalla eikä sillä ole voimia nostaa edes yhtä raajaa** (Iltalehti, 23.11.2023)

Esimerkissä 9 kohdealueella tarkoitetaan sitä, että kirjoittaja epäilee Ruotsalaisen kansanpuolueen toiminnan aiheuttavan hallituksen kaatumisen. Kohdealuetta kuvataan *valtavana sirkuksena*. Lähdealue eli *sirkus* ei ole metaforana täysin uusi ja sitä käytetäänkin usein kuvaamaan jonkinlaista sekavaa tai speaktaakkelinomaista tapahtumaa. Sirkuksessa on tyyppillisesti paljon erilaisia elementtejä, kuten akrobatiaa, eläimiä sekä taikuutta. Ihmiset tulevat sirkukseen seuraamaan jännittävää esitystä. Kirjoittaja viittaa sirkus-metaforalla siis mahdollisesti siihen, että hallituksen kaataminen RKP:n toimesta olisi suuri, speaktaakkelimainen tapahtuma, jota yleisö, eli suomen kansa, seuraisi jännittyneesti.

Vaikka sirkus on tyyppillisesti iloinen tapahtuma, sirkus-metaforassa on kuitenkin negatiivinen miellelyhtymä: asiat eivät mene suunnitellusti ja tasapainoisesti, vaan yllätyksiä ja dramatiikkaa on luvassa. Ontologisen metaforan piirteiden lisäksi tässä esimerkissä on myös suuntametaforan piirteitä. Esimerkissä tulevan tapahtuman kuvataan olevan edessä päin: *edessä valtava sirkus*.

Esimerkissä 10 metaforan sijasta kyseessä on vertaus, sillä siinä esiintyy *kuin*-sana. Vertaus on metaforan kaltainen kielikuva, mutta ei esitä samanlaista suoraa samastusta kuin metafora. Tarkemmin sanottuna tässä esimerkissä kyse on personifikaatiosta: Keskusta-puoluetta kuvataan inhimillisenä olentona. Keskustan kuvaaminen tällaisena *masennuspotilaana* viittaa siihen, että Ukkolan mielestä Keskusta ei ole ollut kovinkaan aktiivinen Suomen ja Venäjän raja-asioita koskevissa käsittelyissä. Ukkola tuo kolumnissa selkeästi esille oman

mielipiteensä ja korostaa erityisestän sitä, että hänen mielestään opposition olisi pitänyt ottaa enemmän kantaa rajakysymykseen liittyen. Ukkolan oma kanta asiaan näkyy myös metaforan välityksellä: Keskustan kuvaaminen *apaattisena ja flegmaattisena* kuvaa sitä, kuinka Ukkolan mielestä Keskusta on erittäin passiivinen raja-asian suhteen. Sillä että Keskustalla ei *ole voimia nostaa edes yhtä jalkaa* pyritään mahdollisesti kuvaamaan sitä, että Keskusta ei ole tehnyt raja-asian suhteen edes pientäkään elettä. Lisäksi ilmaisun *eikä sillä ole voimia nostaa edes yhtä jalkaa* avulla kirjoittaja kuvaa Keskustaa mahdollisesti jopa jonkinlaisena sairaana vuodepotilaana.

3.3 Strukturaaliset metaforat

Kövencses tuo esille sen, että politiikka on täynnä käsittemetoria, kuten esimerkiksi POLITIIKKA ON SOTAA, POLITIIKKA ON BISNESTÄ ja PRESIDENTINVAALIT OVAT KILPAILU (Kövencses 2010, 62). Muun muassa näitä käsittemetoforia on hyödynnetty myös kolumneissa esiintyvissä strukturaalisissa metaforissa.

11) Kyse on **kahden leirin valtakamppailusta** (Iltalehti, 16.8.2023)

12) Kansalaiset **pommittavat** kansanedustajia sähköposteilla (Iltalehti, 8.8.2023)

Esimerkki 1 pohjautuu edellisessä kappaleessa esille tuotuun käsittemetoforaan POLITIIKKA ON SOTAA. Tässä esimerkissä kohdealue viittaa Kokoomus-puolueen sisäisiin ristiriitoihin. Eli kokoomuksen erimielisyyksiin siitä, kuka olisi paras ehdokas tuleviin presidentin vaaleihin. Kohdealuetta kuvataan sodan termein: puhutaan *kahdesta leiristä* ja *valtakamppailusta*. *Kahdella leirillä* kuvataan puolueen kahtiajakautumista konservatiivisempaan puoleen ja liberaalimpaan puoleen. Lisäksi ilmauksessa mainitaan sana *valtakamppailu*. Vaikka ilmaus ei merkitse varsinaista fyysistä kamppailemista, on ristiriitatilanne helpompi ymmärtää sodan termistöllä: osapuolet tahtovat saavuttaa oman agendansa ja näin ollen ristiriitatilanne on verrattavissa sotaan.

Niin kuin edellisessäkin metaforassa, myös esimerkissä 2 on käytetty käsittemetaforaa POLITIIKKA ON SOTAA. Tässä esimerkissä kahden poliittisen toimijan sijasta vastakkain on asetettu kansanedustajat sekä kansalaiset. Metaforan lähdealue *pommittaminen* kuvastaa ikään kuin sotatilannetta, jossa sodan toinen osapuoli räjäyttää pommeja toisen osapuolen alueelle. Kohdealueella tarkoitetaan sitä, että kansalaiset ovat lähettäneet Ruotsalaisen kansanpuolueen kansanedustajille paljon sähköpostiviestejä, koska ovat tyytymättömiä kyseisen puolueen toimintaan. Kolumnissa kerrotaan, että kansalaiset syyttävät yhteydenotoissaan RKP:ta siitä, että puolue on ollut mahdollistamassa rasismin nousemista pinnalle Suomessa. Termiä *pommittaminen* käytetäänkin tässä ilmauksessa juuri siksi, että yhteydenotot koskevat negatiivista asiaa ja sähköposteja lähettäneet kansalaiset todennäköisesti ovat tilanteesta ärsyyntyneitä.

13) Ohisalon **aika on ohi** (Iltalehti, 6.4.2023)

14) Presidentti Niinistö, lopeta paniikin lietsominen ja ydinsodalla pelottelu – **Pelaat suoraan Putinin pussiin** (Iltalehti, 21.12.2023)

15) **Presidenttikisan kärkinimet** Pekka Haavisto ja Alexander Stubb **lähtivät rajun kisaan mitteleämään** vaalien alfauroksen asemasta (Iltalehti, 23.11.2023)

Esimerkissä 13 ajan kulumista kuvataan liikkeenä. Esimerkin taustalla Lakoffin ja Turnerin esille tuoma käsittemetafora AIKA LIIKKUU (Lakoff & Turner 1989, 52). *Ajalla* viitataan metaforassa Maria Ohisalon puheenjohtajuuteen Vihreissä, mahdollisesti muutenkin Ohisalon menestykseen politiikan kentällä. Tässä metaforassa ajan liikkumista kuvataan niin, että *aika* on liikkunut Ohisalon ohitse. Lähdealueella pyritään kuvastamaan sitä, että *aika* on ollut Ohisalon kohdalla, jolloin hän toimi puheenjohtajana Vihreissä. Nyt kuitenkin *aika* on mennyt Ohisalosta ohi, mikä tarkoittaa sitä, että hän ei toimi Vihreiden puheenjohtajana. Ohisalo itse on ollut paikallaan tai liikkunut liian hitaasti. Mikäli Ohisalo olisi pysynyt samassa tahdissa kuin aika tai jopa sen edellä, aika ei olisi päässyt Ohisalon ohi ja näin ollen hänen puheenjohtajuutensa/menestyksensä olisi voinut jatkua.

Juuri tämän metaforisen ilmauksen valitsemiseen on mahdollisesti vaikuttanut myös se, että metaforassa mainitun henkilön nimessä on sana *ohi*. Tästä syystä tehokeinona on metaforan lisäksi käytetty toistoa.

Neljännestätoista esimerkissä politiikkaa kuvataan sodan sijasta pelinä. Niinistöä ja Putinia kuvataan kilpakumppaneina. Kohdealue eli *paniikin lietsominen ja ydinsodalla pelottelu* nähdään asioina, jotka hyödyttävät jollain tapaa Putinia. Niinistön kuvataan ikään kuin omilla toimillaan sabotoivan peliä niin, että vastapuoli hyötyy siitä.

Esimerkissä 15 esiintyy selkeästi Kövencsesin (2010, 62) esille tuoma käsittemetafora PRESIDENTINVAALIT OVAT KILPAILU. Tässä esimerkissä mainitaan *presidenttikisan kärkinimet*, joilla viitataan galluppien mukaan kahteen eniten kannatusta saaneeseen ehdokkaaseen. Presidenttiehdokkaita kuvataan siis tässä metaforassa kilpailijoina. Sen lisäksi, että esimerkissä kuvataan metaforisesti presidentinvaaleja kilpailuna, on myös kilpailutermitössä esiintyvää metafora. Lisäksi esimerkissä presidenttiehdokkaiden kuvataan *lähtevän rajuun kisaan mitteleämään*. Tässä esimerkissä ilmaisu *raju kisa* ilmaisee jo suoraan käsittemetaforaa, jonka ajatuksena on, että presidentinvaaleja kuvataan kilpailuna. Myös sana *mitteleminen* viittaa selkeästi kilpailuun.

4 Päätelmät ja lopuksi

Esitin johdantokappaleessa ensimmäisen hypoteesin, että politiikan aiheita kuvattaisiin metaforisesti kilpailun ja sodan termeillä. Tämä hypoteesi osoittautui oikeaksi.

Kilpailutilanteeseen yhdistettiin usein vaalit, kuten esimerkiksi presidentinvaalit kappaleen 3.3 esimerkissä 5. Sodan avulla kolumneissa kuvattiin taas muun muassa erilaisia ristiriitatilanteita. Esimerkiksi kappaleessa 3.3 esimerkissä 11 puolueen jakautumista kahtia kuvataan *valtakamppailuna* ja esimerkissä 2 kansalaisten tyytymättömiä yhteydenottoja *pommittamisena*.

Kilpailun ja sodan lisäksi kiinnitin metaforien lähdealueissa huomiota siihen, että monissa lähdealueissa on historiallisia elementtejä. Esimerkiksi kappaleessa 3.2 esimerkissä 7 lähdealueena käytetään vanhaa antiikin tarua Troijan puuhevosesta. Puolestaan kappaleen 3.2 esimerkissä 8 lähdealueena käytetään keskiaikaisia kulkutauteja.

Toinen esittämäni hypoteesi on, että kolumneissa esiintyvissä metaforissa olisi havaittavissa kirjoittajan omat mielipiteet. Myös tämä hypoteesi osoittautui oikeaksi. Monissa metaforissa Ukkola tuo selkeästi esille oman mielipiteensä asiaan. Esimerkiksi kappaleessa 3.2 esimerkissä 10 Ukkola tuo metaforan avulla hyvin selkeästi esille sen, että hänen mielestään Keskusta on ollut liian passiivinen rajakysymyksen näkökulmasta. Myös kappaleessa 3.3 esimerkissä 14, Ukkola tuo esille sen, että hänen mielestään Niinistö ei ole toiminut oikealla tavalla ja hän suorastaan kritisoi Niinistön toimia.

Muita tekemiäni havaintoja politiikkaa käsittelevistä metaforista on suuntametaforan käyttö. Kaikissa käsittelemissäni suuntametaforissa on hyödynnetty vastaparia ylös–alas. Huomioitavaa on myös se, että ylös/alas suuntautuvat metaforat kuvasivat melkein kaikissa esimerkeissä joko alaspäin menemistä tai siellä olemista. Ainoastaan kappaleessa 3.1 esimerkissä 3 kuvataan sitä, kuinka henkilö yritti tavoitella ylöspäin lähtemistä, mutta tässäkin esimerkissä toinen henkilö *palautti hänet maanpinnalle*.

Kuten kappaleessa 3 jo pohdinkin, syy alaspäin suuntautuville suuntametaforille voi mahdollisesti johtua siitä, että yleensä esimerkiksi uutisissa ja kolumneissa käsitellään negatiivisia asioita enemmän kuin positiivisia asioita johtuen siitä, että ne yleensä

kiinnostavat ihmisiä enemmän. Koska nämä negatiiviset asiat sijoittuvat käsittemetaforan ILO ON YLHÄÄLLÄ ja SURU ON ALHAALLA perusteella alas, siksi mahdollisesti myös alaspäin suuntautuvia suuntametaforia esiintyykin niin paljon.

Lähteet

Aineslähteet

Ukkola Sanna, Iltalehti 19.1.2023. *Kolumni: Marin kutsui persuja rasisteiksi, Halla-ahon mukaan venäläissotilaita pitää tappaa – tämä näitä puheita yhdistää.* Viitattu: 2.2.2024. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/417386d2-6417-43ab-9599-c92a1bfdae0b>

Ukkola Sanna, Iltalehti 23.3.2023. *Kolumni: Maailma on kolmannen maailmansodan partaalla – Ja Naton sisällä on Troijan hevonen.* Viitattu: 2.2.2024. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/499dae8d-d478-46b3-8c38-005e89fcb9fc>

Ukkola Sanna, Iltalehti 6.4.2023. *Kolumni: Marin tyri pahasti, Ohisalon aika on ohi – Purra ja Orpo matkalla kohti rotkoa.* Viitattu: 2.2.2024. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/2eb6f64c-6e5e-4b5c-ac77-62e0d920953d>

Ukkola Sanna, Iltalehti 28.6.2023. *Kolumni: Junnila ja Arhinmäki ovat huonokäytöksiä aikuislapsia – Tämän he meistä paljastavat.* Viitattu: 2.2.2024. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/a42a851c-5dad-4178-af97-bb042c85f214>

Ukkola Sanna, Iltalehti 11.7.2023. *Kolumni: Purra mokasi täysin – Orpon valittava ruton ja koleran väliltä.* Viitattu: 2.2.2024. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/fc5b1ba8-594b-415c-a2f7-0b75b880c262>

Ukkola Sanna, Iltalehti 8.8.2023. *Kolumni: RKP:n odotetaan kaatavan hallituksen syksyllä – edessä valtava sirkus.* Viitattu: 2.2.2024. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/60750bac-ee9e-4147-b23a-b2fdc98b5a16>

Ukkola Sanna, Iltalehti 16.8.2023. *Kolumni: Mitä kokoomuksessa tapahtuu? Kyse on kahden leirin valtakamppailusta.* Viitattu: 2.2.2024. Saatavissa:

<https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/bb66e001-1897-44f8-8192-003c1d5577ce>

Sanna Ukkola Iltalehti 23.11.2023. *Kolumni: Halla-aho syyttää Hesaria hybridivaikuttamisesta, Antti Lindtman komppaa hallituksen rajatoimia – Tästä on kyse!.*

Viitattu: 2.2.2024. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/90c601bf-2429-40bc-b1d5-10cb2e4c4aec>

Ukkola Sanna, Iltalehti 21.12.2023. *Kolumni: Presidentti Niinistö, lopeta ydinsodalla pelottelu ja paniikin lietsominen – pelaat suoraan Putinin pussiin.* Viitattu: 2.2.2024.

Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/c7afee53-17e6-4b75-aa45-7922918ef325>

Kirjallisuuslähteet

Forsberg, Tuomas 2020. *Sodassa koronavirusta vastaan? Covid-19 ja metaforien pandemia.* [Verkkodokumentti.] Kosmopolis. Saatavissa: https://srtty.politiikasta.fi/wp-content/uploads/sites/4/2020/06/kosmopolis_2_2020_forsberg_104-115-1.pdf

Juttutyypit. *Kolumni.* [Verkkojulkaisu.] Viitattu: 20.4.2024. Saatavissa: <https://juttutyypit.fi/juttutyypit/kolumni/>

Kövecses, Zoltán 2010. *Metaphor. A practical introduction.* Toinen painos. Oxford University Press, New York.

Lakoff, George – Johnson, Mark 1980. *Metaphors we live by.* University of Chicago Press, Chicago.

Lakoff, George – Turner, Mark 1989. *More than cool reason: a field guide to poetic metaphor.* The University of Chicago Press, Chicago.

Oinikki, Tiina 1992. *Paljon pystyssä. – Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin*, s. 49. Toim. Lauri Harvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne ja Tiina Onikki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Vainikka, Eliisa 2020. *Kilpailukykyloikasta ruutitynnynriin: Metaforat ja affektiivisuus poliittisen kriisin journalismissa*. [Verkkodokumentti.] URN: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202012309199>

Wikipedia, Vapaa tietosanakirja: *Troijan puuhevonen*. [Verkojulkaisu.] Päivitetty: 7.2.2024. Viitattu: 15.4.2024. Saatavissa: https://fi.wikipedia.org/wiki/Troijan_puhevonen

